

Ewa Szczepankiewicz-Rudzka

dr, Uniwersytet Jagielloński

Libia po interwencji zbrojnej w 2011 roku

Wprowadzenie

W marcu 2011 r., na podstawie rezolucji nr 1973 Rady Bezpieczeństwa ONZ, NATO rozpoczęło interwencję militarną w Libii. Mandat Rady upoważniał państwa członkowskie sojuszu do podjęcia niezbędnych środków celem ochrony cywilów i ustanowił strefę zakazu lotów nad Libią, co miało zapewnić ochronę ludności Bengazi – matczynika powstania przeciw reżimowi Muammara Kaddafiego¹. Pomimo ograniczonego mandatu, forma i zakres prowadzonych przez NATO działań pozwala stwierdzić, że ostatecznym celem było obalenie Kaddafiego. Po upadku dyktatury i śmierci Kaddafiego w październiku 2011 r. Libia rozpoczęła proces transformacji politycznej, naznaczonej chaosem i pogłębiającą się destabilizacją kraju. Kaddafi zostawił Libię pozbawioną struktur państwowych i sprawnego aparatu bezpieczeństwa, co znacznie utrudniło porewolucyjny proces budowy solidnych instytucji politycznych.

Złożoność problemu odbudowy państwowości Libii wynika z faktu, iż państwo to boryka się z wieloma konfliktami. Na poziomie narodowym, konflikt między dawnymi i nowymi elitami politycznymi nakłada się na rywalizację między siłami laickimi/liberalnymi i islamistycznymi, mającą podłoże nie tylko ideologiczne, ale i ekonomiczne. Konkurencja o zasoby gospodarcze, zwłaszcza zyski płynące z wydobywania i odsprzedaży ropy naftowej, przyjęta w 2014 r. formę walki zbrojnej między elitami *ancien régime* i tzw. siłami rewolucyjnymi.

Na poziomie regionalnym i lokalnym źródłem konfliktów są przesłanki gospodarcze oraz ambicje polityczne lokalnych liderów. Wraz z rozpoczęciem debaty nad

¹ Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1973, uchwalona 17 marca 2011 r., tekst angielski: <https://www.un.org/sc/suborg/en/s/res/1973-%282011%29> [dostęp: 15.06.2018].

kształtem ustrojowym Libii ożyły koncepcje powrotu do struktury federalnej państwa, z silnymi i autonomicznymi regionami, wysuwane szczególnie mocno przez bogatą w zasoby ropy naftowej Cyrenajkę. W południowych prowincjach kraju konflikt – znajdujący nierzadko rozwiązania siłowe – rozgrywa się między Arabami i niearabskimi grupami etnicznymi, mniejszościami marginalizowanymi politycznie i ekonomicznie w okresie Dżamahirijji pułkownika Kaddafiego: Tuaregami², Berberami³ i Tubu⁴.

Spory polityczne, gospodarcze i etniczne sprawiają, iż w Libii funkcjonuje kilka ośrodków władzy, niezdolnych do przejęcia kontroli nad całym państwem. Duże miasta pozostają we władaniu grup rebelianckich i uzbrojonych milicji (Misrata, Bengazi). Z sytuacji bezkrólewia korzystają zorganizowane grupy przestępcze (trudniące się przemytem ludzi, broni, narkotyków) i grupy światowego dżihadu. Na terenie Libii działają organizacje Al-Ka'idy i Państwa Islamskiego. Libijskie wybrzeże Morza Śródziemnego stało się punktem przerzutowym nielegalnych migrantów do Europy. Czynniki te sprawiają, iż niestabilna Libia stanowi wyzwanie dla bezpieczeństwa międzynarodowego.

Celem artykułu jest przedstawienie procesu budowy instytucji politycznych i analiza czynników wpływających na stabilizację Libii po 2011 r. Pokrótce wykazane zostanie zaangażowanie wspólnoty międzynarodowej oraz pożądane kierunki rozwoju sytuacji w najbliższym czasie. Za hipotezę badawczą opracowania przyjęto, iż podziały etniczno- ideologiczne we współczesnej Libii oraz brak zgody co do ostatecznego kształtu systemu politycznego wpływają dysfunkcyjnie na proces odbudowy kraju.

Aktualność podjętej problematyki wpłynęła na dobór źródeł. Jako że opracowania polskojęzyczne skupiają się przede wszystkim na analizie sytuacji w Libii w czasie Arabskiej Wiosny i w większości ich cezurę końcową wyznacza międzynarodowa interwencja w Libii w roku 2011, konieczne było sięgnięcie do źródeł anglo- i francuskojęzycznych. Dominują wśród nich dokumenty i raporty ośrodków nauk politycznych oraz informacje medialne (Geneva Academy, Congressional Research Service, RFI, „Le Monde”, „New York Times”). W opracowaniu artykułu wykorzystano metodę analizy systemowej – przy poszukiwaniu korelacji między opisywanymi zjawiskami polityczno-społecznymi, oraz metodę analizy jakościowej i historyczną – do oceny oraz wyjaśniania wydarzeń w Libii z okresu lat 2011–2016.

² Tuaregowie – lud berberyjski zamieszkujący obszar Sahary, głównie w Algierii, Libii, Mali, Nigru i Burkina Faso. Tradycyjnie zwani Berberami pustyni. W 2012 r. podjęli próbę utworzenia suwerennego państwa Azawad na terenie północnego Mali.

³ Berberzy – rdzenny lud Afryki Północnej pochodzenia chamito-semickiego, który wraz z podbojem kontynentu przez Arabów, od VII w. podlegał stopniowej arabizacji i islamizacji.

⁴ Tubu – lud posługujący się językiem należącym do grupy języków nilo-saharyjskich, zamieszkujący w głównej mierze masyw Tibesti na północy Czadu, wschodnie obszary Nigru i południowe strefy Libii.

Próby budowy instytucji politycznych w postrewolucyjnej Libii

Proces wyłaniania elit zdolnych tworzyć instytucje okresu przejściowego był w Libii utrudniony ze względu na brak funkcjonowania – choćby fasadowych – partii politycznych i organizacji społecznych, które mogłyby konkurować o władzę. Kaddafi nie dopuszczał bowiem do formowania jakichkolwiek struktur politycznych i społecznych. Partie polityczne i stowarzyszenia społeczne, powstające jeszcze w 1969 r., zostały zdelegalizowane w 1972 r.⁵ Jedynym pośrednikiem między obywatelem a reżimem był klan. Strategia trybalizacji społeczeństwa miała na celu minimalizowanie potencjalnych działań opozycyjnych wobec reżimu⁶. Co prawda w 2012 r. w ferworze zmiany rewolucyjnej zarejestrowano 68 partii politycznych oraz blisko 4500 organizacji społecznych, ich struktury były jednak na tyle słabe, iż tylko kilkanaście z nich zdołało wystawić kandydatów do ciał przedstawicielskich.

Analiza wydarzeń w Libii po 2011 r. pozwala wyodrębnić trzy okresy: 1) okres od obalenia Kaddafiego do przyspieszonych wyborów do Izby Reprezentantów w czerwcu 2014 r.; 2) fazę funkcjonowania dwóch ośrodków władzy oraz tzw. drugą wojnę domową (maj 2014 – grudzień 2015); 3) okres rozpoczynający się wypracowaniem porozumienia w sprawie utworzenia Rządu zgody narodowej oraz wyborów prezydenckich i parlamentarnych (których termin wyznaczono na styczeń 2019 r.)⁷.

Kluczowym wydarzeniem pierwszego okresu były przeprowadzone 7 lipca 2012 r. wybory do Generalnego Kongresu Narodowego (GKN), pierwszego w pełni demokratycznego ciała przedstawicielskiego w historii współczesnej Libii. Wśród kilkunastu startujących partii i bloków wyborczych dwa zdobyły znaczne poparcie, deklarując rywali. W 200-osobowym Kongresie na 80 miejsc przypisanych reprezentantom partii, 37 zdobył Alians Sił Narodowych, a 17 – polityczna przybudówka Braci Muzułmanów: Partia Sprawiedliwości i Odbudowy. 15 miejsc zostało rozdysponowanych pomiędzy dziewięć pomniejszych partii, niezdolnych zagrozić pozycji dwóch największych bloków. Pozostałe 120 mandatów zostało obsadzonych przez posłów niezrzeszonych⁸. Libijska scena polityczna ustrukturyzowała się – co znajduje odzwierciedlenie także obecnie – wokół dwóch obozów: islamistycznego, zwanego nieformalnie rewolucyjnym, i bardziej świeckiego, liberalnego, opartego na elitach onegdaj funkcjonujących w strukturach reżimu Kaddafiego.

⁵ M. Ouannes, *Révolte et reconstruction en Libye. Le roi et la rebelle*, L'Harmattan, Paris 2014, s. 44.

⁶ Szerzej zob. M. Ben Lamma, *La structure tribale en Libye: facteur de fragmentation ou de cohésion?*, L'Observatoire du Monde arabo-musulman et du Sahel, 20 septembre 2017, <https://www.frstrategie.org/programmes/observatoire-du-monde-arabo-musulman-et-du-sahel/la-structure-tribale-en-libye-facteur-de-fragmentation-ou-de-cohesion-14> [dostęp: 10.06.2018].

⁷ Ch.M. Blanchard, *Libya: Transition and U.S. Policy*, CRS Report for Congress, May 2, 2018, <https://fas.org/sgp/crs/row/RL33142.pdf>, s. 4–8 [dostęp: 10.06.2018].

⁸ B. Barthe, *En Libye, les premières élections d'un pays divisé*, „Le Monde”, 6 juillet 2012, http://www.lemonde.fr/libye/article/2012/07/06/en-libye-les-premieres-elections-d-un-pays-divise_1730227_1496980.html#FQF0cWsVVysUYLe4.99 [dostęp: 17.06.2018]; J. Karadsheh, *Liberal coalition makes strides in historic Libyan election*, CNN, July 18, 2012, <http://edition.cnn.com/2012/07/17/world/africa/libya-election/> [dostęp: 10.06.2018].

Libijski parlament okazał się instytucją słabą w funkcjach kreacyjnych i pozbawioną autonomii. Proporcja sił dwóch największych bloków zmieniała się w zależności od podejmowanego tematu i możliwości mobilizacji posłów niezależnych, którzy sympatyzowali bądź to z jedną, bądź z drugą frakcją, i od nacisku ze strony rozlicznych milicji, których ugrupowania używały, by wzmocnić siłę argumentów merytorycznych⁹. Problemy z wyłonieniem i nieskuteczność kolejnych rządów okresu przejściowego przesądziły o skróceniu kadencji i organizacji wyborów¹⁰. Stery procesu transformacji zostały przekazane Komitetowi Lutowemu. W jego skład weszło 15 deputowanych do GKN, którym powierzono zadanie przygotowania wyborów do nowych organów władzy ustawodawczej: Izby Reprezentantów (IR) i Konstytuanty¹¹.

Wyłonienie przedstawicieli Izby Reprezentantów 25 czerwca 2014 r., drugiego libijskiego parlamentu okresu postrewolucyjnego, odbyło się przy niskiej (18-procentowej) frekwencji. Zgodnie z ustaleniami poczynionymi pod auspicjami Komitetu Lutowego, w wyborach mogli wystartować kandydaci niezależni, nieafiliowani przy żadnej partii politycznej. Z 200 mandatów w Izbie Reprezentantów, 12 zostało nieobsadzonych ze względu na bojkot ze strony mniejszości berberyjskiej, kwestionującej reprezentatywność tego organu, oraz problemy z gwarancją bezpieczeństwa i organizacją wyborów w niektórych okręgach¹². Członkowie Zgromadzenia Konstytucyjnego, mającego opracować nową ustawę zasadniczą, która zastąpi obowiązującą od 3 lipca 2011 r. Deklarację Konstytucyjną (Libyan Interim Constitutional Declaration), zostali wybrani zgodnie z przyjętym kalendarzem wyborczym 24 lutego 2015 r.¹³

Wybory do IR nie doprowadziły do stabilizacji sytuacji politycznej w Libii. Wręcz przeciwnie – otworzyły nowy etap transformacji, naznaczony kryzysem instytucjonalnym. Problematiczna stała się organizacja samej ceremonii przekazania władzy Izbie Reprezentantów przez Generalny Kongres Narodowy i ustalenie miejsca obrad IR.

W stolicy kraju, Trypolisie, Nuri Abu Sahmajn, przewodniczący Generalnego Kongresu Narodowego i twórca LROR (Libya Revolutionaries Operations Room), islamskiej grupy zbrojnej kontrolującej Trypolis, stojąc na stanowisku, iż przekazanie władzy odbyło się w sposób niezgodny z konstytucją, polecił byłym deputowanym podjąć obowiązki w ramach dawnego Kongresu. Kilkudziesięciu¹⁴ deputowanych nurtu islamskiego zaakceptowało propozycję. W trakcie pierwszej sesji

⁹ Milicje z Misraty wspierały obóz *Al Wafa li Dimaa Al Shuhada*, liberalów wspierały bojówki miasta Zintan, szerzej zob. A. Kaddur, *Bilan de la situation en Libye*, IRIS – Observatoire des mutations politiques dans le monde arabe, Paris 2015, s. 3–4.

¹⁰ Decyzja o przedterminowym zakończeniu kadencji parlamentu w lutym 2014 r. wymuszona została groźbą przejęcia budynku parlamentu wystosowaną przez milicje *Al-Qaaqaa* i *Al-Sawa'eq*, *ibidem*.

¹¹ V. Huguex, *Libye: les insurgés s'offrent une constitution*, „L'Express”, 17 septembre 2011, http://www.lexpress.fr/actualite/monde/libye-les-insurgés-s-offrent-une-constitution_1021551.html [dostęp: 10.06.2018].

¹² *Libye: bilan d'élections législatives sans enjeux*, „Afrique Inside”, 26 juin 2014, <http://afriqueinside.com/libye-elections-legislatives-enjeux26062014/> [dostęp: 10.06.2018].

¹³ Sześćdziesięciu członków zostało wyłonionych przy zagwarantowaniu równej reprezentacji dla trzech regionów: Trypolitanii, Fazzan, Cyrenajki. Sześć mandatów zostało przewidzianych dla przedstawicieli mniejszości etnicznych, *ibidem*.

¹⁴ Od 20 do 60 – dokładne dane różnią się w zależności od źródła.

reaktywowanego Generalnego Kongresu Narodowego, odbywającej się za zamkniętymi drzwiami, misja utworzenia Rządu Ocalenia Narodowego została powierzona Omarowi al Hasiniemu.

W następstwie przejścia Trypolisu przez islamistów, Izba Reprezentantów i rząd przejściowy utworzony przez Abd Allaha as-Saniego¹⁵ obrały za swoją siedzibę Tobruk, położony 1600 km na wschód od stolicy kraju.

W okresie od czerwca 2014 r. do grudnia 2015 r. w Libii funkcjonowały dwa parlamenty, dwa rządy oraz dwie rywalizujące ze sobą armie. Oba ośrodki władzy – w Tobruku i Trypolisie – posiadały podobną legitymację polityczną do rządzenia: zostały wyłonione w drodze wyborów¹⁶. Ich rywalizacja polityczna przyjęła formę starć zbrojnych i pograżyła zwłaszcza północny region kraju w wojnie domowej. Funkcje sił zbrojnych efemerycznych rządów w Trypolisie i Tobruku przejęły rozmaite formacje zbrojne, motywowane niekiedy interesem partykularnym, a nie ogólnonarodowym. Z jednej strony „Operacja Godność” (arab. *Amaliyat Al Karama*), rozpoczęta przez gen. Chalifę Haftara jeszcze w maju 2014 r. w celu „oczyszczenia” Libii z milicji islamiistycznych, z czasem została uznana przez Izbę Reprezentantów i rząd as-Saniego za operację armii narodowej Libii. Z drugiej strony „Operacja Świt Libii” (arab. *Fajr Libya*) stała się ramieniem zbrojnym rządu w Trypolisie.

Nieformalne zawieszenie broni między bojówkami wspierającymi rządy w Tobruku i Trypolisie otworzyło trzeci etap transformacji politycznej Libii, którego celem nadrzędnym jest utworzenie rządu będącego wynikiem kompromisu stron w sporze. Rolę mediatora między Izbą Reprezentantów i Generalnym Kongresem Narodowym przyjęła ONZ. Jeszcze w czasie wojny domowej w 2011 r. z mandatu Rady Bezpieczeństwa powstała Misja Wsparcia Narodów Zjednoczonych w Libii (*United Nations Support Mission in Libya*, UNSMIL)¹⁷, o celach stricte politycznych, której zadania zostały wzmocnione wraz z rezolucją Rady Bezpieczeństwa nr 2144 (14 marca 2014 r.). Wśród zadań misji znalazły się m.in.: wsparcie transformacji demokratycznej; promowanie rządów prawa oraz standardów ochrony praw człowieka; kontrolowanie procesu rozbrajania grup walczących i zapobieganie proliferacji broni, wzmocnienie procesu *state building* poprzez techniczne i szkoleniowe wsparcie instytucji centralnych i samorządowych.

Zadanie mediacji między zwaśnionymi stronami zostało powierzone Specjalnemu Wysłannikowi Sekretarza ONZ ds. Libii Bernardino Léonowi, równocześnie szefowi

¹⁵ Abd Allah as-Sani – minister obrony w okresie rządu przejściowego Alego Zajdana desygnowany na przewodniczącego Rady Ministrów okresu tymczasowego przez GKN 11 marca 2014 r. i ponownie 1 września 2014 r. przez IR.

¹⁶ Rząd w Tobruku nie uzyskał dużej legitymizacji społecznej, jako że w wyborach do IR w 2014 r. wzięło udział tylko 18% uprawnionych do głosowania. Posiadał natomiast, w przeciwieństwie do rządu w Trypolisie, uznanie społeczności międzynarodowej.

¹⁷ Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 2009 z 16 września 2011 r. została przyjęta na życzenie władz libijskich. W rezolucji nr 2022 z 2 grudnia 2011 r. mandat misji został rozszerzony, a następnie ponownie przedłużony (tym razem na kolejne 12 miesięcy) i zmodyfikowany w rezolucjach nr 2040 z 12 marca 2012 r. oraz nr 2144 z 14 marca 2014 r., <http://unsmil.unmissions.org/Default.aspx?tabid=3545&language=en-US> [dostęp: 10.06.2018].

misji¹⁸. W jego gestii znalazło się przygotowanie mapy drogowej rekoncylacji narodowej Libijczyków i budowy Rządu zgody narodowej.

Pierwsze wielostronne negocjacje odbyły się w Genewie 14 stycznia 2014 r. Strony w konflikcie – reprezentanci rządów w Trypolisie i Tobruku oraz reprezentanci społeczeństwa obywatelskiego – zgodziły się rozważyć plan działania – mapę drogową demokratyzacji kraju. W marcu 2014 r. Specjalny Wysłannik ONZ ds. Libii przedstawił plan pokojowej transformacji politycznej. Najważniejsze jej punkty zawierały postulat utworzenia Rządu zgody narodowej, Rady Prezydenckiej, w której skład weszliby reprezentanci niezależni, i uznanie parlamentu w Tobruku za jedyną polityczną reprezentację wszystkich Libijczyków do czasu rozpisania nowych wyborów¹⁹.

Po kilku rundach rundy negocjacji, toczonych w większości w marokańskim mieście Skhirat, wypracowano porozumienie, podpisane 25 grudnia 2015 r. Przewidziano w nim utworzenie rządu (Wysokiej Rady Państwa) składającego się z 32 członków, pod przewodnictwem Faleza as-Sarradża, będącego równocześnie przewodniczącym Rady Prezydenckiej o funkcjach głowy państwa. Na tymczasową siedzibę rządu obrano Tunis. Ostatecznie „rząd na uchodźctwie” powrócił do Trypolisu 12 lipca 2016 r., sześć miesięcy po kompromisie z Skhirat. Opóźnienia w instalacji rządu w stolicy spowodowane były brakiem zgody co do jego składu osobowego. W rządzie mieli zasiąść ministrowie wywodzący się z opozycyjnych ciał przedstawicielskich pod wodzą as-Sarradża, afiliowanego przy rządzie w Tobruku. Kilka prób utworzenia organu egzekutywy nie powiodło się – rząd nie uzyskiwał wotum zaufania członków GKN w Trypolisie²⁰.

Osiągnięty ostatecznie w marcu 2016 r. kompromis co do składu trzeciego rządu as-Sarradża nie świadczy jednak o uzyskaniu przezeń legitymacji ogólnonarodowej oraz nie jest gwarantem jego efektywności. Jednym z czynników blokujących stabilizację polityczną (przede wszystkim instytucjonalną) państwa jest brak uwzględnienia pozycji gen. Chalify Haftara w nowym krajobrazie politycznym Libii. Generał popierany jest przez potężną milicję Zintan, która kontroluje północne obszary kraju, zasobne w infrastrukturę wydobywania ropy. Skupione pod wodzą Haftara jednostki bojowe, w tym Libijska Armia Narodowa, nie uznały postanowień porozumienia z Skhirat i legalności Rządu zgody narodowej. Spotkania między as-Sarradżem i Haftarem, organizowane na neutralnym gruncie w krajach trzecich (Abu Zabi, Paryż, 2017 r.) dowodzą pozycji generała na libijskiej scenie politycznej. Choć rozmowy nie doprowadziły do rozstrzygnięcia kluczowej kwestii – podziału władzy w Libii – to potwierdziły dążenie do kompromisowego rozwiązania sporu i dają

¹⁸ *Début de discussions à l'ONU pour tenter de sortir la Libye du chaos*, „Le Monde Afrique”, 15 janvier 2015, http://www.lemonde.fr/libye/article/2015/01/15/debut-de-discussions-a-l-onu-pour-tenter-de-sortir-la-libye-du-chaos_4556469_1496980.html#dt2rGBvoKAASTdiG.99 [dostęp: 17.06.2018].

¹⁹ *Libye: l'ONU propose une feuille de route pour la „transition”*, „Liberté-Algérie”, 15 mars 2015, <http://www.liberte-algerie.com/actualite/libye-lonu-propose-une-feuille-de-route-pour-la-transition-222696/print/1> [dostęp: 17.06.2018].

²⁰ S. Arraf, *Libya: A Short Guide to the Conflict*, Geneva Academy, June 2017: <https://www.geneva-academy.ch/news/detail/61-libya-a-short-guide-to-the-conflict> [dostęp: 17.06.2018].

nadzieję, że Haftar, kontrolujący największą formację zbrojną, nie będzie sięgał po środki militarne w celu zdobycia władzy nad całym państwem²¹.

Czynniki utrudniające stabilizację Libii po 2011 roku

Wielkość grup zbrojnych

Wypracowana pod auspicjami ONZ zgoda narodowa nie zakończyła wojny domowej w Libii. Rywalizacja politycznych konkurentów nadal prowadzi do starć militarnych. Uczestniczą w nich także grupy zbrojne, które nie biorą udziału w dialogu politycznym, ale dążą do utrzymania strefy wpływów w regionach i miastach.

W Libii funkcjonuje blisko 300 militarnych bojówek, tworzonych na bazie plemiennej, regionalnej lub religijnej. Grupy te stanowią pozostałość formowanych w okresie wojny domowej 2011 r. tzw. brygad rewolucyjnych (arab. *kata'ib*), które po osiągnięciu celu – obaleniu reżimu – nie uległy rozwiązaniu i nie podporządkowały się scentralizowanej władzy tymczasowej. Wzmacniane niekiedy wsparciem zewnętrznym, utrzymują militarną i – co więcej – polityczną pozycję, doprowadzając do militaryzacji Libii, w którym różnego typu formacje zbrojne kontrolują poszczególne miasta i regiony państwa.

Wśród nich jedną z najpotężniejszych formacji zbrojnych tworzy milicja z Misraty, licząca blisko 20 000 wojowników. Jej celem jest uzyskanie kontroli nad centralną częścią Libii, wokół ważnego strategicznie miasta portowego Misrata²². Drugą pod względem wielkości jest działającą w regionie Trypolitanii milicja miasta Zintan, kontrolująca rozległe góryste tereny zachodniej części kraju, bogate w ropę naftową²³. Za pozytywną oznakę odprężenia w konflikcie tych dwóch grup można uznać porozumienie ugodowe – swoiste zawieszenie broni pod koniec marca 2018 r.²⁴.

Niezwykłe wpływową postacią wśród ugrupowań zbrojnych, które mogą zdecydować o przyszłości Libii, jest wspominany już gen. Chalifa Haftar. Powiązany z dawnym reżimem generał brał udział w puczu, który doprowadził Kaddafiego do władzy w 1969 r. Popadłszy w późniejszych latach w niełaskę, udał się na emigrację do USA, skąd dowodził jednym z większych ruchów opozycyjnych poza granicami Libii. Powrócił do Libii w 2011 r., by stanąć na czele rebelianckiej armii²⁵. Z czasem 5-tysięczny oddział pod jego dowództwem wszedł w skład tworzonych sił zbrojnych Libii, a sam Haftar, uzyskawszy wsparcie rządu w Tobruku, został Naczelnym Dowódcą

²¹ *Le Parlement libyen rejette le gouvernement d'union*, „Le Monde”, 25 janvier 2016, http://www.lemonde.fr/afrique/article/2016/01/25/le-parlement-libyen-rejette-le-gouvernement-d-union_4853268_3212.html [dostęp: 17.06.2018].

²² J.-B. Pinatel, *Vers une prise de pouvoir du Général Khalifa Haftar?*, Arrêt sur Info, 24 décembre 2016, <http://arretsurlinfo.ch/vers-une-prise-de-pouvoir-du-general-khalifa-haftar> [dostęp: 17.06.2018].

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Libye: les milices ennemies de Misrata et Zentan se sont réconciliées*, RFI Afrique, 30 mars 2018, http://www.rfi.fr/afrique/20180330-libye-villes-ennemies-misrata-zentan-sont-reconciliees?ref=tw_i [dostęp: 17.06.2018].

²⁵ *Ibidem*.

Sił Zbrojnych Libii²⁶. Jego pozycja wzrosła wraz z rozpoczęciem ofensywy antyislamskiej „Operacja Godność” w Bengazi w maju 2014 r., która doprowadziła do przejścia miasta z rąk islamistów w 2016 r. W operacji brały też udział inne grupy zbrojne: siły specjalne *al Sa’iqa*²⁷, Rada Wojskowa Cyrenajki i pomniejsze milicje. W październiku 2015 r. Izba Reprezentantów oficjalnie uznała „Operację Godność” za działania armii narodowej Libii.

W kontrze do ofensywy generała Haftara, w lipcu 2014 r. rozpoczęła się „Operacja Świt” (*Fajr Libya*), pod dowództwem Salaha Badi. W sojuszu wojskowym największą rolę odgrywają bojówki islamskie sympatyzujące z dominującym w GKN Bractwem Muzułmańskim oraz islamistyczną partią *al Watan*²⁸. Celem operacji *Fajr Libya* jest zagwarantowanie bezpieczeństwa i niezakłóconego funkcjonowania zdominowanego przez Bractwo Muzułmańskie rządu w Trypolisie jako jedynej legalnej władzy w Libii. Sojusz przybrał rolę obrońcy Rewolucji 17 Lutego i dąży do oczyszczenia administracji kraju z osób powiązanych z dawnym reżimem. Celem dalekosiężnym jest budowa Państwa Libijskiego w zgodzie z zasadami szariat.

Obrazu braku kontroli Rządu zgody narodowej (a wcześniej rządu z Tobruku) nad terytorium państwa dopełnia aktywność szeregu innych brygad zbrojnych, o różnym potencjale i stopniu autonomii. Oprócz grup, którym – na podstawie obserwacji operacji „Świt” i „Godność” – można przypisać charakter brygad narodowych, rewolucyjnych lub islamistycznych, w Libii funkcjonuje wiele innych grup zbrojnych, odwołujących się nie do ideologii, ale do tożsamości regionalnej i klanowej ich członków. Sporą autonomią cieszą się *kata’ib* pozostające pod dowództwem władz plemiennych. Potężne milicje klanowe ma plemię Warfalla na wschodzie i plemię Al-Kadadifa z regionu Sebha, z którego wywodził się były dyktator²⁹. Dużymi wpływami cieszą się wspomniane brygady kontrolujące miasta, zwłaszcza Zintan, Misratę czy Aubari, zarządzane przez rady wojskowe, oraz milicje berberyjskie w regionie Zuwary i Dżabal Nafusa. Większa część południa kraju znajduje się pod kontrolą grup zbrojnych reprezentujących grupy etniczne Tuaeregów i Tubu.

Dżihadyzm

Libia uważana jest za jedno z państw o największym współczynniku zagrożenia terroryzmem ze strony organizacji islamistycznych³⁰. Pograżona w chaosie, stała się

²⁶ *Libyan parliament confirms Haftar as army chief*, Al Jazeera English, March 3, 2015, <http://www.aljazeera.com/news/africa/2015/03/libya-khalifa-haftar-army-chief-150302214813223.html> [dostęp: 17.06.2018].

²⁷ Siły specjalne *al Sa’iqa* – dowodzony bezpośrednio przez Kaddafiego batalion, którego zadaniem była obrona reżimu. Spora grupa wysokiej rangi oficerów jednostki wstąpiła przeciwko dyktatorowi w czasie rewolucji 2011 r., szerzej zob. A. Kaddur, *op. cit.*, s. 5.

²⁸ Szerzej zob. *Libyan Dawn: Map of allies and enemies*, Al Arabiya Institute for Studies, August 25, 2014, <http://english.alarabiya.net/en/perspective/alarabiya-studies/2014/08/25/Libyan-Dawn-Map-of-allies-and-enemies.html> [dostęp: 17.06.2018].

²⁹ J. Abou Assi, *Libye: panorama des forces en présence*, „Bulletin de Documentation” 2015, nr 13, Centre Français de Recherche sur le Renseignement, <http://www.cf2r.org/fr/bulletin-de-documentation/libye-panorama-des-forces-en-presence.php> [dostęp: 17.06.2018].

³⁰ Ch. Ayad, *Libye: une transition vers chaos*, „Politique Internationale” 2014, nr 143, http://www.politiqueinternationale.com/revue/read2.php?id_revue=143&id=1266&search=&content=texte, [dostęp: 17.06.2018].

dogodnym terenem dla zakorzenienia się ideologii radykalnego islamu. O ile nurt islamizmu politycznego towarzyszył debacie nad kształtem i tożsamością polityczną porewolucyjnej Libii i reprezentowany był przez Bractwo Muzułmańskie i ich sojuszników w instytucjach okresu przejściowego, np. Generalnym Kongresie Narodowym oraz Rządzie zgody narodowej, o tyle ugrupowania promujące światowy dżihad pojawiły się, mówiąc skrótowo, w wyniku próżni instytucjonalno-politycznej spowodowanej słabością państwa libijskiego.

Na wschodzie kraju szczególnie aktywna pozostaje *Asnar al Sharia*. Organizacja, powstała w 2011 r. podczas wojny domowej w Libii, reprezentuje fundamentalistyczny nurt islamu i promuje wprowadzenie na terenie kraju prawa szariatu. Aktywność w jej szeregach prominentnych członków zwalczanej przez dyktatora Libijskiej Islamskiej Grupy Zbrojnej (LIGZ) wskazuje, że powstała w wyniku fuzji kilku grup i milicji islamskich. W jej skład weszli też m.in. bojownicy Brygady Abu Obayda Bin Al-jarah oraz Ruchu Męczenników 17 Lutego. Matecznikiem organizacji *Asnar al Sharia* w okresie wojny domowej i długo po niej (2011–2015) było miasto Bengazi, bastion opozycji przeciwko Kaddafiemu. Bengazi stało się areną jednego z najbardziej spektakularnych ataków terrorystycznych w Libii. We wrześniu 2012 r. *Asnar al Sharia* dokonała zamachu na konsulat amerykański, w którym zginęli czterej obywatele amerykańscy, w tym konsul Christopher Stevens. W marcu 2015 r. wojsko pod wodzą gen. Haftara zmusiło bojowników organizacji do opuszczenia miasta.

Asnar al Sharia z czasem została wyparta z innych miast na wschodzie kraju. W maju 2015 r. pod kontrolę organizacji Państwa Islamskiego przeszła Syrta. *Asnar al Sharia* straciła też kolejny przyczółek na rzecz bojowników z Syrii i Iraku – miasto Derna³¹. Kilka grup polityczno-militarnych, których przywódcy złożyli przysięgę kalifowi ISIS Abu Bakrowi al-Baghdadi, w 2015 r. powołało do życia emirat Barqa (dawna nazwa wschodniego regionu kraju), potwierdzając tym samym implantację organizacji Państwa Islamskiego w Libii³².

Liczba bojowników ISIS na terenie Libii jest trudna do oszacowania ze względu na przyjętą strategię operacyjną i płynność afiliacji członków, którzy przechodzą z jednego ugrupowania do innego. Wbrew wcześniejszym scenariuszom, przewidującym islamizację Libii, aktywność ISIS w tym kraju maleje³³. Pentagon szacuje liczbę islamistów z ISIS na około 6000 bojowników – jak już wspomniano, dane te są trudne do weryfikacji³⁴. W 2016 r. bojownicy z Iraku i Syrii zostali zmuszeni do opuszczenia Derna na skutek działań koalicji ugrupowań islamskich z tego miasta (*Derna Mujahideen Shura Council*)³⁵. Obecnie głównym przyczółkiem islamistów z ISIS są obrzeża

³¹ *Asnar al Sharia* traci wpływ w Libii, ale pozostaje aktywne w regionie. W jego obozach szkolą się adepci dżihadyzmu przybywający z Tunezji. Zaangażowanie w organizację zamachu w Muzeum Bardo w Tunisie w marcu 2015 r. wskazuje na regionalne ambicje członków ugrupowania.

³² M. Bobin, *En Libye, après le sud saharien, la menace djihadiste gagne le littoral*, „Le Monde”, 15 juin 2015, http://www.lemonde.fr/proche-orient/article/2015/06/15/en-libye-apres-le-sud-saharien-la-menace-djihadiste-gagne-le-littoral_4654665_3218.html [dostęp: 17.06.2018].

³³ Zob. E. Schmitt, *ISIS Remains Threat in Libya Despite Defeat in Surt, U.S. Officials Say*, „The New York Times”, December 8, 2016, <https://www.nytimes.com/2016/12/08/us/politics/libya-isis-sirte.html?mcubz=1> [dostęp: 17.06.2018].

³⁴ M. Toaldo, M. Fitzgerald, *A Quick Guide to Libya's Main Players*, European Council on Foreign Relations, June 2016, http://www.ecfr.eu/mena/mapping_libya_conflict [dostęp: 17.06.2018].

³⁵ *Ibidem*.

Syrty. Obecność organizacji dżihadystów jest widoczna na obrzeżach miasta Sabrata u zachodnich wybrzeży Morza Śródziemnego.

Na terenie Libii obecna jest też druga pod względem wielkości organizacja zbrojnego dżihadu: Al-Ka'ida. Jej odmienna od ISIS strategia działania – walka partyzancka – uniemożliwia precyzyjne wskazanie liczby i lokalizacji islamistów reprezentujących tę grupę. Jako obszar działania al-Ka'idy w Libii wskazać można szeroko rozumiane południe kraju. To właśnie na Pustyni Libijskiej – obszarze trudnym do kontrolowania nawet przy sprawnie działającym aparacie bezpieczeństwa i wywiadu – przyczółki utworzyła organizacja afiliowana przy Al-Ka'idzie – Al-Murabitun pod kierownictwem Mokhtara Belmokhtara. To jemu przypisuje się m.in. zorganizowanie w styczniu 2013 r. zamachu na rafinerię In Amenas na południu Algierii, w którym zginęło kilkadziesiąt osób³⁶.

Konflikty regionalne i etniczne

Opis obecnej sytuacji w Libii jako rywalizacji między obozem świeckim i islamskim (oraz w ramach tych obozów) daje obraz uproszczony i niepełny. Złożoności sytuacji politycznej państwa dopełnia konflikt między historycznymi krainami Libii i napięcia między grupami etnicznymi, będące po części pokłosiem dyskryminacyjnej polityki pułkownika Kaddafiego.

Wrzask z wybuchem rewolucji w 2011 r. wśród Cyrenajczyków, żyjących przez dziesięciolecia w poczuciu marginalizacji w stosunku do pozostałych regionów – Fazzanu i Trypolitanii, ożyły nadzieje na powrót do Libii federalnej, z silnymi regionami. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, często przywoływany przez zwolenników opcji federalizacji Libii, iż Rewolucja 17 Lutego 2011 r. rozpoczęła się właśnie w Bengazi. Tutaj też, dziesięć dni później, powstał pierwszy rząd tymczasowy Libii – National Transition Council³⁷. Cyrenajka jest najbogatszym z trzech regionów – 80% rezerw ropy naftowej znajduje się na wschodzie kraju. Zwolennicy wizji państwa federalnego przeformowali zapis w Deklaracji Konstytucyjnej, zgodnie z którą członkowie Konstytuanty (wyłonionej w lutym 2015 r.) byli wybierani w wyborach powszechnych, z równym podziałem miejsc między przedstawicieli trzech historycznych regionów³⁸.

Nagłośnieniu kwestii rewindykacji Cyrenajki służą spektakularne nielegalne akcje podejmowane przez propagatorów kwestii podziału Libii. Emblematyczną postacią ruchu na rzecz autonomii pozostaje Ibrahim Jadhran. Były przywódca straży rafinerii nad Zatoką Wielka Syrta w sierpniu 2013 r. przejął kontrolę nad większością rafinerii i terminali naftowych na wschodzie kraju. Milicje podporządkowane Jadhranowi nie tylko blokowały port i rafinerię w Ras al-Unuf, lecz także same zaczęły prowadzić handel ropą za pośrednictwem utworzonego Libijskiego Koncernu Gazu i Ropy Naftowej (z siedzibą w Tobruku), niezależnego od Narodowego Koncernu Naftowego w Trypolisie³⁹. Działania Jadhrana doprowadziły do czasowego zamknięcia rafinerii

³⁶ Ch. Ayad, *op. cit.*

³⁷ S. Ibrahim, *Revisiting Libya's federalism question: the challenge facing the Constitutional Drafting Assembly*, ConstitutionNet, September 23, 2014, <http://www.constitutionnet.org/news/revisiting-libyas-federalism-question-challenge-facing-constitutional-drafting-assembly> [dostęp: 17.06.2018].

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Ch. Ayad, *op. cit.*

i strat finansowych rządu 24 mld USD⁴⁰. Inny wymiar – bardziej symboliczny niż ekonomiczny – mają deklaracje i próby powołania autonomicznych rządów Cyrenajki. Warto przywołać tu deklarację autonomii Cyrenajki ogłoszoną jako wynik konsultacji przedstawicieli największych plemion tego regionu na Konferencji Barqa 6 marca 2012 r. Na czele utworzonej wówczas Tymczasowej Rady Cyrenajki stanął Ahmed al-Zubair al-Senussi, kuzyn króla Idrisa I. Zaakcentowaniu odrębności regionu służyło też utworzenie w listopadzie 2013 r. rządu autonomicznego Cyrenajki z siedzibą w Bengazi. Choć akty te mają znaczenie symboliczne, rewindykacjonizm wschodniego regionu Libii stoi na drodze dążeń centralistycznych i integracyjnych Rządu zgody narodowej i – jak się niejednokrotnie okazywało – może podkopywać jego działania⁴¹.

Budowę jedności państwa utrudnia też konflikt etniczny rozgrywający się w głównej mierze w Fazzan, południowej prowincji Libii zamieszkiwanej w większości przez trzy niearabskie grupy etniczne: Berberów, Tuaregów i Tubu.

Polityka Kaddafiego względem Tuaregów była dwuznaczna. Z jednej strony dochodziło do dyskryminacji kulturowej Berberów – ich język, *tamazight*, był zakazany w miejscach publicznych, a kult ibadycki – represjonowany⁴². Z drugiej zaś strony, dyktator podsycił dążenia Tuaregów do utworzenia własnego państwa na terenie Mali czy Nigru. Chętnie też w tych krajach poszukiwał rekrutów do regularnej armii. Tuaregowie odgrywali ważną rolę w Dżamahirijji – piastowali wysokie stanowiska w armii i posiadali własne brygady policji⁴³.

Wraz z wybuchem rewolucji w Libii w lutym 2011 r. zamieszkiwany przez Berberów zachodni obszar kraju, Dżabal Nafusa, dołączył do zrywu antysystemowego. Rozmowy społeczności berberskich z Tymczasową Radą Narodową dotyczące wpisania w konstytucji języka *tamazight* jako oficjalnego zakończyły się fiaskiem⁴⁴. Niezadowolenie z przyznania zdaniem Rady Imazighen zbyt małej liczby miejsc w Radzie Konstytucyjnej (dwa mandaty z 60 miejsc w Radzie), poskutkowało bojkotem wyborów do tej instytucji w lutym 2014 r. W konsekwencji braku „wpisania kwestii etnicznych” w agendę polityczną transformacji libijskiej, Berberowie przyjęli strategię działań wywrotowych (np. blokowania sieci przesyłowych gazu i ropy w Nalout oraz Zouara) i okazywania w ten sposób niezadowolenia z posunięć władz centralnych.

Tubu cieszyli się mniejszym uznaniem niż ludność berberyjska i marginalną obecnością w strukturach państwa Kaddafiego. W nowej sytuacji politycznej w Libii ta czarnoskóra mniejszość wybrała strategię rozwiązań siłowych. Jej dążenia do silniejszej

⁴⁰ S. Ibrahim, *op. cit.*

⁴¹ Sytuacja w Cyrenajce, jak również nieudolne i kompromitujące działania mające na celu zażegnać kryzys w kraju doprowadziły do odwołania przez parlament premiera Alego Zajdana w marcu 2014 r., szerzej zob. Ch. Ayad, *op. cit.*

⁴² Ibadytyzm należy do jednego z trzech odłamów islamu – charydyzmu. Charydyzm berberski charakteryzował się oporem wobec arabskich najeźdźców i narzuconego przez nich islamu w wersji sunnickiej. Jest praktykowany między innymi w oazach Mzab w Algierii, na wyspie Dżerba w Tunezji, stanowi mniejszościowy odłam w Omanie i Zanzibarze, szerzej zob. L.A. Ammour, *Le retour de la problématique identitaire au Sahara: un effet secondaire du printemps arabe*, [w:] *La face cachée des Révolutions Arabes*, red. E. Dénée, Ellipses, Paris 2012, s. 465.

⁴³ R. Carayol, *Touaregs contre Toubous: la guerre oubliée du Sud libyen*, „Jeune Afrique”, 7 octobre 2015, <http://www.jeuneafrique.com/mag/267994/politique/touaregs-contre-toubous-la-guerre-oubliee-du-sud-libyen> [dostęp: 17.06.2018].

⁴⁴ Szerzej zob. L.A. Ammour, *op. cit.*, s. 465–467.

reprezentacji politycznej i udziału w zyskach płynących z wydobycia i sprzedaży ropy przybrały formę konfrontacji między Tubu i Tuaregami o strategiczne miasta południa Libii. Starcia między mniejszościami miały miejsce w pobliżu miast Kufra (listopad 2011), Sebha (marzec 2012), Aubari (wrzesień 2014), czyli na obszarach ważnych z perspektywy kontroli korytarzy przemytu oraz nieodległych pól naftowych al-Sharara i al-Fil. Pierwsze jest obecnie kontrolowane przez milicje tuareskie, drugie znalazło się w rękach Tubu.

Podsumowanie

Trzy lata po podpisaniu porozumienia w Skhirat o powołaniu Rządu zgody narodowej i siedem lat od obalenia Kaddafiego, bilans transformacji Libii wypada negatywnie. Kontrolujące większe obszary kraju *quasi*-autonomiczne grupy zbrojne, o których poparcie zabiegają konkurujące ze sobą ośrodki władzy cywilnej, spory etniczne i tendencje separatystyczne regionów kraju – wszystko to utrudnia budowę stabilnego państwa libijskiego.

Rewizja porozumienia politycznego z grudnia 2015 r. nie jest łatwa, na co wpływ mają przesłanki wewnętrzne i międzynarodowe. Kluczowe postaci reprezentujące ośrodki władzy w Libii mają przekonanie o konieczności podjęcia rozmów, problematyczne jest natomiast znalezienie sposobu wyjścia z impasu. Zabiegi aktorów zewnętrznych w tej kwestii okazały się bezskuteczne. W obliczu braku efektów misji ONZ w wypracowaniu długofalowego, akceptowalnego przez strony w sporze porozumienia, intensywnej mediacji podjęły się sąsiadujące kraje Maghrebu: Tunezja oraz Algeria. Niebezpośrednimi, lecz jednak rozgrywającymi aktorami w kwestii libijskiej są USA, Rosja, Egipt i ZEA⁴⁵. Wymienione państwa z jednej strony oficjalnie popierają działania ONZ i uznają Rząd zgody narodowej za jedyny ośrodek władzy w Libii. Z drugiej – realizują swoje partykularne interesy narodowe i nie wahają się wspierać ugrupowań i instytucji pozostających w kontrze do rządu as-Sarradża. Administracje Baracka Obamy i (w mniejszym stopniu) Donalda Trumpa prowadzą ofensywę militarną przeciwko ISIS. W maju 2016 r. i w styczniu 2018 r. lotnictwo amerykańskie przeprowadziło szereg ataków powietrznych na przyczółki islamistów w Syrcie⁴⁶. W marcu 2018 r. Amerykanie w koordynacji z rządem libijskim przeprowadzili atak powietrzny na miasto Aubari⁴⁷. Oficjalnie, Rząd zgody narodowej jest również wspierany przez Unię Europejską i jej państwa członkowskie, w szczególności Francję, Włochy i Hiszpanię. Niejednoznaczną politykę prowadzi Egipt. Z jednej strony reżim as-Sisiego oficjalnie popiera i legitymizuje działania as-Sarradża, z drugiej – finansowo wzmacnia ugrupowania podległe gen. Haftarowi, widząc w nim sprzymierzeńca w zwalczaniu

⁴⁵ Szerzej zob. *Foreign Actors in Libya's Crisis*, red. K. Mezran, A. Varvelli, ISPI, Milano 2017.

⁴⁶ F. Wehrey, *Libya fractured: the Struggle for Unity*, Carnegie Endowment for International Peace, April 18, 2018, <https://carnegieendowment.org/2018/04/18/libya-fractured-struggle-for-unity-pub-76199> [dostęp: 17.06.2018].

⁴⁷ *Libye: frappe aérienne américaine visant des „responsables terroristes”*, RFI Afrique, 23 mars 2018, <http://www.rfi.fr/afrique/20180325-libye-frappe-aerienne-etat-unis-sud-terroristes-gna-fayez-al-sarraj> [dostęp: 17.06.2018].

islamistów, w tym Bractwa Muzułmańskiego⁴⁸. Podobne motywacje i afiliacje sojusznice wykazują ZEA i Federacja Rosyjska. Pozycja dowódcy Libijskiej Armii Narodowej – w samej Libii i na arenie międzynarodowej – sprawia, iż nie może on zostać pominięty w procesie decydowania o przyszłości tego państwa na forum ONZ. Gen. Haftar ma w ręku wiele atutów, by doprowadzić do stabilizacji kraju, co – mając na uwadze zagrożenie terroryzmem międzynarodowym i kryzys migracyjny – leży w interesie nie tylko samych Libijczyków. Jednak włączanie się do rozgrywki aktorów zewnętrznych – o odmiennych celach i z odmiennymi strategiami zawiązywania sojuszy, może prowadzić do przestoczenia się konfliktu wewnętrznego w konflikt międzynarodowy typu *proxy war* (wojnę zastępczą) – czyli wojnę toczoną na terytorium Libii przez państwa trzecie. Taki scenariusz, mając na względzie rozwój wydarzeń w innych krajach obszaru MENA (*Middle East and North Africa*) – Syrii i Jemenie – nie jest wykluczony.

Co do przyszłości Libii – w perspektywie długofalowej prawdopodobny jest podział i *de facto* upadek państwa. Nie popadając jednakże w zbyt pesymizm, można przewidywać, że w ciągu najbliższych dwóch lat obrót wydarzeń przybierze formę pośrednią między najczarniejszym a najbardziej pożądanym scenariuszem politycznym. Tym byłaby demokracja konsensualna, w której władza dzielona jest z uwzględnieniem podziałów ideologicznych i etnicznych społeczeństwa. Mając na uwadze realia społeczno-polityczne, rządy w Libii przybiorą raczej model autorytaryzmu/dyktatury militarnej – akceptowalny dla samych Libijczyków i „wygodny” dla Zachodu. Czy taki scenariusz stanie się rzeczywistością, okaże się w znacznej mierze po wyborach parlamentarnych i prezydenckich, których termin uzgodniono na pierwszy kwartał 2019 r. podczas czterostronnego spotkania w Paryżu w maju 2018 r.⁴⁹. By doszły one do skutku, wspólnota międzynarodowa powinna bacznie nadzorować sytuację w Libii i kontynuować wysiłki mediacyjne w przypadku zaostrzenia sporu. Celem działań, podejmowanych zarówno kanałami dwustronnymi, jak i wielostronnymi za pośrednictwem ONZ czy Unii Afrykańskiej, powinna być realizacja „mapy drogowej dla Libii” uzgodnionej w Skhirat w grudniu 2015 r.: uchwalenie ordynacji wyborczej, organizacja wyborów parlamentarnych i prezydenckich, uchwalenie nowej konstytucji. Jaką rolę w projektowanych instytucjach znajdzie dla siebie gen. Haftar? Jakie stanowisko zajmie kontrolowana przez niego armia? Czy Zachód będzie skłonny zaakceptować jako prezydenta Libii zapowiadającego start w wyborach i cieszącego się dużym poparciem Saifa al-Islama, syna Kaddafiego? Odpowiedzi na te pytania przyniosą zapewne najbliższe miesiące.

⁴⁸ Ch.M. Blanchard, *op. cit.*, s. 6.

⁴⁹ W spotkaniu zorganizowanym z inicjatywy Emmanuela Macrona pod egidą ONZ i przy wsparciu Specjalnego Wysłannika ds. Libii Ghassana Salamé, uczestniczyli Chalifa Haftar, Falez as-Sarradz, przewodniczący konkurencyjnych parlamentów z Tobruku i Trypolisu. Obserwatorami był przewodniczący Komitetu Wysokiego Szczebla Unii Afrykańskiej ds. Libii oraz przedstawiciele 19 państw, w tym USA, Rosji, Chin, Turcji, zob. *Libye: les grands acteurs de la crise à Paris pour une conférence*, RFI Afrique, 27 mai 2018, <http://www.rfi.fr/afrique/20180527-libye-leaders-acteurs-rencontre-paris-onu-macron> [dostęp: 17.06.2018].

Libia po interwencji zbrojnej w 2011 roku *Streszczenie*

Arabska Wiosna przybrała w Libii formę wojny domowej, w następstwie której doszło do zewnętrznej interwencji zbrojnej i obalenia reżimu Muammara Kaddafiego. Bez mała siedem lat od wybuchu wojny państwo nadal pogrążone jest w chaosie. Brak zgody co do kształtu ustrojowego i przywództwa państwa konserwuje *status quo* i sprawia, że wyjście z impasu jest coraz trudniejsze. W artykule podjęto próbę analizy sytuacji politycznej Libii oraz czynników determinujących impas polityczny, którymi są – zdaniem autorki – przede wszystkim: współistnienie kilku ośrodków władzy, konflikty etniczne, aktywność ugrupowań zbrojnych (militii), tworzonych zarówno przez wojskowych, jak i islamistów, a także słabość i brak jedności aktorów zewnętrznych, w tym ONZ, w wypracowywaniu kompromisu dotyczącego Libii.

Słowa kluczowe: Arabska Wiosna, Libia po Kaddafim, odbudowa państwa, konflikty społeczne, konflikt polityczny

Libya after the military intervention in 2011 *Abstract*

The Arab Spring in Libya took the form of a civil war, which led to the external military intervention and overthrowing the Muammar Qaddafi regime. Nearly seven years since the war broke out, the country has still remained in chaos. A lack of consensus regarding the form of political system and leadership in the country maintains the status quo and makes the current deadlock increasingly difficult to be broken. The article seeks to analyse the political landscape in Libya as well as the factors affecting the political impasse in the country, which, in the opinion of the author, comprised primarily of the coexistence of several power centres, ethnic conflicts, the activity of armed groups (militias) created both by military members and Islamists, and the weakness as well as the lack of unity in making a compromise on Libya among external actors, including the UN.

Key words: post-Qaddafi Libya, state building process, social conflicts, political conflict

Ливия после вооруженной интервенции 2011 года *Резюме*

Арабская весна в Ливии приняла форму гражданской войны, в результате которой произошло свержение режима Муаммара Каддафи. Почти семь лет спустя с начала войны, страна все еще погружена в хаос. Отсутствие согласия в вопросах государственного строя и выбора руководства государства консервирует статус-кво и делает выход из тупика все сложнее. В статье проанализировано политическую ситуацию в Ливии и факторов влияющих на «замораживание» конфликта в стране. По мнению автора причинами такой ситуации являются: слабость политических институтов переходного периода, сосуществования нескольких центров власти, этнические конфликты, активность вооруженных группировок (милитии) – созданных как военными, так и исламистами, слабость и отсутствие единства среди внешних сил, в том числе ООН, в выработке компромисса в вопросах Ливии.

Ключевые слова: Арабская весна, Ливия после Каддафи, реконструкция государства, социальные конфликты, политический конфликт